

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION RIVOJLANISH VAZIRLIGI
MUQIMIY NOMIDAGI QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**ZAMONAVIY PSIXOLOGIYA:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy
konferensiya*

MATERIALLARI

TOSHKENT – 2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION RIVOJLANISH VAZIRLIGI
MUQIMIY NOMIDAGI QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

ZAMONAVIY PSIXOLOGIYA: MUAMMO VA YECHIMLAR

Mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

MATERIALLARI

TOSHKENT – 2021

Zamonaviy psixologiya: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalari to‘plami (2021-yil 20-noyabr), QDPI 2021 yil. 212 b.

“Zamonaviy psixologiya: muammo va yechimlar” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalari to‘plamiga Rossiya, Ukraina, mamlakatimiz Oliy ta’lim muassasalari yetakchi psixolog olimlarining ilmiy ishlari kiritilgan. Ushbu to‘plamda zamonaviy psixologiyaning dolzarb muammolari va istiqbollari, O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida yangicha ta’limiy qarashlarning rivojlanishi, pedagog kadrlar kasbiy kompetentligini takomillashtirishning yangi tizimiga asos solinishiga oid masalalar yoritilgan.

Tahrir hay’ati: D.A. Saliyeva– ps.f.n., dotsent

N. S. Jurayev–ps.f.n., dotsent

N.Sh.Erkaboyeva– p.f.d., dotsent

D. Shokirov- o’qituvchi

Taqrizchilar **G.M.Nazirova–** *p.f.n.* *dotsent;*

Z. Xolmatova– p.f.n. dotsent

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistic ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr mulohazalarga mualliflar mas’uldirlar.

Qo‘qon davlat pedagogika institute Kengashining 2021 yil 3 oktyabrdagi qarori bilan chop etishga tavsiya etildi

© Qo‘qon DPI, 2021;

Мавзуни мустаҳкамлашда ҳамма-ҳаммага ўргатади усулидан фойдаланган ҳолда мустаҳкамланади, ҳар билр талабага маълум бир мавзуга оид фикр ёзилган тарқатма материаллар тарқатилиб талабалар танишиб чиқадилар. Кейин 5 дақиқа давомида 5та талабага маълумотни талаба етказди 5 дақиқадан сўнг талабалардан маълумотлар сўралади. Бу усуллардан дарсни мустаҳкамлашда фойдаланишса натижа ижобий бўлади. Чунки талаба тафаккур мавзусига хос бўлган маълумотлар билан бирга бошқа психологик маълумотларни ҳам эсда сақлаб қолишади.

Умумий психология фанида “Тафаккур” мавзусини ўтишда дарс жараёнида Кластер, дебат, заковатли зукко, мантиқий чалкаш занжир каби интерактив усуллардан фойдаланиш ижобий самараларни беради.

Машғулот жараёнида қуйидагиларга амал қилинса:

- Муаммонинг аниқлиги ;
- Мавзу мазмуни пухталиги ;
- Интерфаол методларнинг самарали эканлиги;
- Ўқув жараёнида техник воситалардан самарали фойдаланганлиги;
- Ўқув жараёнида талабалар индивидуал хусусиятларининг ҳисобга олинганлиги;
- Ўқув жараёнида талабалар эркинлигининг таъминланганлиги;

Ўқув жараёнида талабаларнинг мавзуни қай даражада ўзлаштирганлиги даражасини аниқлашдан иборат.

Хулоса қилиб айтганда, педагогик технологияни ўқув жараёнига фаол татбиқ этиш ҳисобига таълим жараёнининг рағбати (мотивацияси) кучайтирилиши мумкин. Ҳозирги кунда дарс жараёнида кенг қўлланаётган педагогик технологиялар талабаларимиз томонидан онгли ўзлаштирилиб, ўқитувчи ва талаба ўртасида мустақил фикр алмашиш имкониятларини ҳам яратади.

Демак, инновацион технология асосида олиб борилган фаолият таълим-тарбия жараёнида талаба ва ўқитувчиларнинг мулоқотига асосланган ҳамкорликдаги фаолиятини шаклланишига асосланади. Бу дарс манологик жараёндан диологик жараёнга ўтади. Натижада дарснинг кизиқарли ва самарали, бўлишини таъминлайди

Адабиётлар рўйхати

1. Каримов И.А. Юксак маънавият- енгилмас куч. Тошкент-2008. 135-136 б.
2. Ишмуҳаммедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. “Таълимда инноватцион технологиялар” Тошкент - 2008.

АВЕСТОДА АХЛОҚИЙ ИДЕАЛ ВА УНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК КЎРИНИШЛАРИ

*Жиззах ДПИ катта ўқитувчиси Ш.Камолова
математика ва информатика факультети
2-босқич талабаси М.Пўлатова*

Аннотация: Мазкур мақолада Авестода ахлоқий масалалар ва ёшлар тарбиясига ижтимоий психологик таъсири, ёшларимизга Авестода «яхши» ва «яхшилик» сўзи билан ифодаланган ахлоқий идеал моҳиятини тушуниш масалалари ёритилган.

Таянч сўзлар: Авесто, зардуштийлик, Огохнома, Донишнома, инсон камолоти, ахлоқ, хикмат, қадрият, фазилат, одоб, тарбия жараёни,

Инсонни камолот сари етаклаш ҳақидаги таълимотлар муқаддас китобларимиз («Қуръони Карим», «Ҳадиси Шариф», «Авесто» ва шу каби)да доимо улуғланиб келинган. Бу борада Ватанимизда ўтмишда бу истиқболли орзу-истаклар доимий вазифага айланган ва у билан жамиятимизнинг ҳар қандай аъзоси шуғулланиши ҳам фарз, ҳам қарз бўлган.

Шарқ халқлари маънавий-ахлоқий тажрибасида ибрат олса арзийдиган идеал шахс ҳақидаги тасаввурлар диний ва ахлоқий мезонлар яхлит ҳолда идрок этилган. Диний ва ижтимоий-фалсафий идеаллар ва ахлоқий қадриятлар «Авесто» давридан тортиб, то шу бугунгача мшглий ахлоқий идеал тизимини белгилаб келади. «Авесто» (асли«Овасто») сўзи “Огохнома”, “Донишнома” деган маънони ифодалайди. “Авесто” зардуштийлтик динининг муқаддас китоби ҳисобланиб, ўз даврида ўша пайтларда бу динга эътиқод қилувчилар учун муқаддас китоб саналган ва унга бир неча минг йиллар давомида ихлос билан амал қилиб келганлар.

Ахлоқ (арабча сўз бўдиб, ҳуклнинг кўплиги)- ижтимоий онг шакллари билан бири. Умуман олганда, ахлоқ жамият ва шахс тараққиётининг умумижтимоий қадриятлари асосида амалга оширади.

Идеал (юнон. Тимсол, ғоя, тушунча)- бирор нарса, воқеа ва ҳодисанинг олий наъмунаси, камолоти; айрим шахс, шахслар гуруҳи, табақа ва жамият интилувчи олий мақсад.

Ахлоқий идеал ҳақидаги тасаввур ва тушунча қадимги одамлар турмуш тарзининг ўзгариши туфайли, мифологик тасаввурдан фалсафий дунёқарашга ўтиш даврида вужудга келади.

Ижтимоий ҳаёт мураккаблашган сари, инсон онги ва тажрибаси ошган сари одамлар ҳулқ-атворидаги ўзгаришлар, инсон билан инсон, инсон билан жамият, инсон билан табиат ўртасидаги муносабатлар ахлоқий идеалга бевосита эҳтиёж туғилишига сабаб бўлди. Одамларда «эзгулик» ва «ёвузлик» ҳақидаги тасаввур, тушунчалар шаклланди. Шундай қилиб, диний идеал билан ёнма-ён ахлоқий идеал шаклланади ва одамлар ҳаёт тарзини белгилашда маънавий меъёр вазифасини бажара бошлайди. Ахлоқий идеалнинг илк шакллари ҳақида қадимги афсона, эртак, достон ва ривоятларда акс эттирилган. Аммо уларни бевосита реал ҳаётдаги инсон ахлоқий идеалига кўчириб бўлмайди. Агар ибтидоий давр, ундан кейинги цивилизация муайян тараққиёт босқичини эгаллаб, ахлоқ ижтимоий онг

шаклларида бири сифатида мустақил маънавий жараёнга айланган даврлардан то бугунги кунгача «ахлоқий адеал», «идеал инсон», «идеал шахс» ҳақидаги тушунча ва тасаввурларга эътиборимизни қаратсак, буларни тўрт йўналишда кўриб чиқиш мақсадга мувофиқдир: *биринчидан*, ахлоқий идеални шахсларга хос ижобий хусусиятлар тарзида; *иккинчидан*, шахслараро ижобий муносабатлар белгиси сифатида; *учинчидан*, шахснинг жамият тизимига нисбатан ижобий муносабатлар натижаси миқёсида; *тўртинчидан*, шахсгошг илоҳиётга ижобий муносабатларининг рамзи сифатида.

«Авесто»даги ахлоқий идеалнинг яна бир жиҳатини таъкидламоқ керакки, ахлоқий идеал билан эстетик идеал кўпинча бир-бирини тўлдирувчи ва тақозо этувчи тушунчалар тарзида талқин этилади. Унда яхшилик ва гўзаллик, ёмонлик ва хунуклик инсон ҳаётида бир-биридан ажралмайдиган субстанциялар тарзида идрок этилади. «Авесто» бўйича нима ахлоқий бўлса-у гўзалдир, нима гўзал бўлса- у ахлоқийдир. Қаерда бу боғлиқлик ўзилса ёлғон, хунуклик ва қабоҳат вужудга келади. Зардуштийлик динида илк бор шаклланган инсон ахлоқий идеали ва унинг ижтимоий- психологик кўринишларини таҳлил қилишда қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

Зардуштийлик таълимотида ахлоқий идеалнинг ҳаёт билан боғланган ўзига хос ижтимоий-психологик ва фалсафий тизими яратилган;

Зардуштийлик динида ахлоқий идеал эзгу фикр, эзгу сўз ва эзгу амал бирлигидан иборат инсоний психологик фазилатлар сифатида баён этилган, синкретик тафаккур ахлоқий идеални ривоятлар, ғайритабиий ҳолатлар, жиҳатларнинг реал инсонлар ҳаёт тарзи билан ҳамоҳанг тарзда идрок этган;

Демак, ёшларимизга Авестода «яхши» ва «яхшилик» сўзи билан ифодаланган ахлоқий идеал моҳиятини тушуниш, тарихий-миллий хусусиятларимизга мос келадиган таълим тизимини яратишга имкон беради

Ёшлар тарбиясида экологик софликни, завқ-шавқ ва руҳий осойишталик бир-биридан ажралмасликни, ер юзида бойлик ва эзгулик бунёд этишликни аниқ далиллар асосида ахлоқий тарбия тизимидан кенг фойдаланиш лозим;

Зардуштийлик динида илк марта учраган «покланиш» тушунчаси кейинчалик ахлоқий идеални белгилашда катта аҳамият касб этиб, ислом ва тасаввуф таълимотида маънавий-ахлоқий комилликка интилишнинг асосий мезонларидан бирига айланган.

Ёшлар онгига ахлоқий идеални маънавий қадрият сифатида сингдириш уларни ижодий камолот сари интилишига туртки бўлади ва

натижада улар ижтимоий фаол шахс бўлишга интилади, покликни ва комилликни ҳавас қилади.

Адабиётлар рўйхати

1. А. Абдурахмонов Саодатга элтувчи билим.- Т.: “Мовароуннаҳр”, 2002, 720 бет.
2. “Фалсафа” қомусий луғат. Т.: 2004, 40- 41- бетлар
3. Эркаев А. Миллий ғоя ва маънавият.- Т.: Маънавият, 2002. 92- б.

ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН	ФОЙДАЛАНИШНИНГ	САМАРАЛИ
УСУЛЛАРИ. (<i>Д.Қаршибоева</i>).....		203
АВЕСТОДА АХЛОҚИЙ	ИДЕАЛ ВА УНИНГ	ИЖТИМОИЙ-
ПСИХОЛОГИК КЎРИНИШЛАРИ. (<i>Ш.Камолова, М.Пўлатова</i>).....		205